

Byggnadskultur 3.13

BYGGNADSVÅRDSFÖRENINGENS TIDSKRIFT

PRIS 75 KR (ANMÄLNING)

Renovera mera
**FULLT UPP FÖR
FÖNSTER-
HANTVERKARE**

**LYSRÖRENS
KULTURHISTORIA**

1920-talspärla
**TRAKTENS
STOLHET I FÖRFALL**

BYGGNADSVÅRD
**EN BRANSCH MED
LJUS FRAMTID**

Albergo diffuso
**AFFÄRSIDÉ RÄDDAR
ITALIENSKA
BERGSSTADER**

**VÅL
BEVARAT
ÖKAR
VÄRDET**

Att leva på byggnadsvård

2013
BYGGNADSKULTUR 3.13
20 NOVEMBRE 2013

Den storslagna landsbygden kring Santo Stefano di Sessanio präglar stämningen i den lilla bergsstaden.

Kulturvård på italienska

Det var våren 1999 och han skulle bara ta en sväng med motorcykeln. Tio mil från sin gård utanför Pescara blev han stående, som förtrollad. Daniele Kihlgren hade kommit till bergsstadens Santo Stefano di Sessanio, 1254 meter över havet. Hit kom han för att stanna. *Maj-Britt Andersson* berättar om en viljestark företagare som gör storverk för kulturarvet, och därtill tjänar pengar.

Daniele Kihlgren körde in på trånga gator i den lilla bergsstadens, bländades av solen på torg och innergårdar och fastnade i återvändsgränder. Ingen hindrade honom eftersom två tredjedelar av husen stod tomma. Bebyggelsen var förfallen, ogräs och buskage hade fått fäste i gatubeläggning och murverk, det var som om den ljusgrå kalkstenen höll på att återerövas av landskapet från vilken den var tagen.

Bersstaden Santo Stefano di Sessanio

Daniele Kihlgren såg ut över bergen, såg spåren efter fårskötseln som varit huvudnäring i dessa trakter sedan urminnes tider och tills för inte så länge sedan. Avfolkningen började efter andra världskriget när stora delar av den italienska landsbygden marginaliserades av den ekonomiska utvecklingen. Fårskötseln tynade bort. I Abruzzo var den en gång av så

stor ekonomisk betydelse att familjen Medici från Florens etablerade sig i Santo Stefano di Sessanio. Det krenelerade torn som är symbolen för staden kallas Torre Medicea.

På 1400-talet fanns här nästan 3000 invånare. De välbärgade husen hade loggia och utsmyckningar skulpterade i sten, fasadmålningar och interiörmåleri. När Daniele Kihlgren steg in i de enklare husen upptäckte han hur de hade en stor öppen spis som hjärtpunkt. Han såg också en skönhet som ingen hade lagt märke till på länge.

Hotellsatsningarna finansierar restaureringarna

Daniele förundrades av Santo Stefano di Sessanio och stillades av skönheten, med arkitektur och landskap i den sällsamma harmoni som bara historiens spår kan skapa. Han såg autenticiteten, och i den värdigheten, och be-

slöt att se till att detta landskap med sin orörd borg bevarades och gavs nytt liv. Under tidigare motorcykelturer på Sicilien hade han förbannat den fula nybebyggelse i cement som trasar sönder upplevelsen av de magnifika, antika tempelruinerna. »Hur kan folk vara så dumma att de demolerar skönhetsupplevelser, som dessutom kan ge inkomster?« frågar han sig. Själv bestämde han sig för att restaurera med stor varsamhet och starta en vinstgivande näringsverksamhet på de helt unika miljöernas egna villkor.

I sitt sökande efter kunskap om trakten bildade han en arbetsgrupp med antropologer, konsthistoriker, historiker och arkeologer från främst *Museo delle Genti d'Abruzzo* i Pescara. Han satsade på kunskapsuppbyggnad och traditionella hantverk. Så försågs till exempel rummen i Kihlgrens hotell i Santo Stefano di Sessanio med höga järnsängar,

handstoppade madrasser och överkast vävda i traditionella mönster. Väverskan har öppnat en egen butik nära hotellet. Och på hotellets två restauranger har man tagit upp gamla, förbisedda recept och serverar traditionella rätter från regionen.

Hussamlare

Samtidigt som han mellan 1999–2004 formulerade sin restaureringsfilosofi kontakades utvandrade fastighetsägare. De flesta fanns i Kanada, Frankrike och USA. Nu äger Kihlgren en tredjedel av fastighetsbeståndet i Santo Stefano di Sessanio, utan EU-bidrag eller andra offentliga medel. Investeringarna är enorma, bara de första fyra åren spenderade han fyra miljoner euro.

Efter Santo Stefano har han köpt fastigheter i ytterligare sex borghi och 2009 fick han tillstånd att driva ett så kallat *Albergo diffuso* med arton rum i Unesco-världsarvet Sassi di Matera. *Albergo diffuso* är ett italienskt hotellkoncept som uppstod på 1980-talet och innebär att rummen ligger utspridda i flera historiska byggnader i ett litet samhälle. Idén är att hotellgästerna ska integreras i vardagslivet på orten, men samtidigt erbjudas samma komfort och service som ett vanligt hotell har.

Omöjlig syntes

Platsen, Sassi di Matera, där Daniele skulle starta sitt nya albergo har en alldeles särskild plats i Italiens 1900-talshistoria. I boken *Kristus stannade i Eboli* från 1945 beskrev Carlo Levi de svåra förhållandena i en av Italiens fattigaste regioner, Basilicata. Där ligger staden Matera vars grottstad, Sassi, är uthuggen ur berget. Misären i grottstaden kunde snarast liknas vid en medeltida pestepidemi, men genom Levis bok fick Italiens intellektu-

»När jag kom till Santo Stefano di Sessanio fick jag göra klart för folk att jag inte är en mecenat. Jag är en affärsman som förälskat mig i skönheten, vill bevara den och tjäna pengar på den.«

Daniele Kihlgren

Utsmyckning i dörröfning på hus i Santo Stefano.

ella upp ögonen för denna kultur som de inte hade en aning om existerade.

en skam för landet. Han hade ingen tanke på det historiska perspektivet, uniciteten, autenticiteten, eller de boende som identifierade sig med platsen och med sina hem. Det räcker att se ut över den steniga dalgången nedanför grottstaden för att förstå att människor har levt under ytterst knappa omständigheter, som de försökt betvinga – och du ser människans värdighet.

Hotellet som Kihlgren skapade i Sassi di Matera har all den komfort kräsna resenärer kräver, men med historien ständigt närvarande. Flertusenåriga spår efter människor har bevarats. Rummen har inretts enkelt och stilsäkert med den ursprungliga interiören som förebild och med all infrastruktur dold. Vi befinner oss trots allt i Italien och Kihlgren är från Milano, högborg för italiensk design. Eftersom originalmöbler var omöjliga att hitta tillverkades exakta kopior. Återanvändning och långsiktig hållbarhet är viktiga riktlinjer. Det har sagts om Kihlgrens hotell att det rymmer en syntes av lyx och elände som egentligen är omöjlig att åstadkomma.

Entreprenör och humanist

Daniele Kihlgren är humanist i ord och handling och har studerat humaniora vid universitetet i Milano och Neapel. Samtidigt hävdar han att han först och främst är entreprenör. Kapitalet kommer från familjens företag *Milesi* som är en av de största aktörerna inom italiensk cementindustri. Paradoxalt nog används en förmögenhet baserad på cement för att mota bort just cement från den italienska landsbygden. Den enda byggnad i Santo Stefano di Sessanio som rasade av jordskalvet i april 2009 var Torre Medicea, restaurerat med cement på 1960-talet.

Jordbävningen och den ekonomiska krisen

Den äldsta formen av munk- och nunnetegel låg på de grekiska templen. I Italien är tegeltypen fortfarande mycket vanlig.

innebar ett ekonomiskt avbräck för Kihlgrens företag, men turisterna kommer tillbaka. All prestigefylld press har skrivit om Kihlgren och hans hotell, som rankas bland världens bästa. I intervjuer vill han visa på plats hur han resonerar och hur autenticiteten är motor i ekonomin. »När jag kom till Santo Stefano di Sessanio fick jag göra klart för folk att jag inte är en mecenat. Jag är en affärsman som förälskat mig i skönheten, vill bevara den och tjäna pengar på den«, berättar han. Autenticitet och ett landskaps skönhet påverkar människan, menar Kihlgren.

»Carta di valore«

Än finns det hus kvar att köpa och restaurera i Santo Stefano di Sessanio, till uthyrning eller försäljning och helst till fast boende. Men nu sjuder här av liv och energi, besökare från Italien och hela världen strosar omkring, provar ost och charkuterier i butikerna och äter traktens speciella linsoppa. De dricker kaffe på någon av barerna och besöker *museo diffuso* – det vill säga ett museum enligt samma idé som *albergo diffuso*. Där visas varje sommar en konstutställning med anknytning till Abruzzo.

Varje sommar visar också Uffizi-galleriet i Florens en utställning i Santo Stefano med anknytning till Abruzzo. Sommaren 2012 visades målningar med *Paesaggio* (Landskap) som tema. Med en snitslad promenad kom besökaren till de olika hus som ingår i *museo diffuso*.

Vid sidan av Kihlgrens »utspridda hotell« finns åtskilliga nya hotell, bed and breakfasts och restauranger som drivs av ortsbor. Det

Gata restaurerad av kommunen på 1960-talet. Bostadshus från 1400-talet, varav ett med förstärkning efter jordskalvet 6 april 2009.

FOTO: MAJ-BRITT ANDERSSON

»För att Daniele Kihlgren ska göra investeringar måste lokala myndigheterna skriva under ett avtal, 'una carta di valore', med nolltolerans för nybebyggelse.«

övergripande konceptet är att ta tillvara lokal tradition, allt från människors tysta kunskaper till arkitektur, inredning och gastronomi. Nya arbetstillfällen har skapats och utflytningen avstannat. Den fasta befolkningen

uppgår nu till omkring hundra personer, en ökning med 50% på tio år.

Tusentals kommuner har också erbjudit Kihlgren hela bergsstäder att återuppliva, men han väljer med omsorg och ställer sina villkor. För att han ska göra investeringar måste lokala myndigheterna skriva under ett avtal, »una carta di valore«, med nolltolerans för nybebyggelse.

Vinnande autenticitet

Daniele Kihlgren har sin egen starka autenticitet och vinnande identitet. Utseendet kan tas för skandinaviskt men han kan inte ett ord svenska trots att hans far Bertil var svensk, ingift i familjen Milesi. Utan att i det förstone veta vem han var lade jag märke till honom när han kom släntrande nedför backen i Santo Stefano in Sessanio, med fickorna fulla av grejor och den trogne följeslagaren, en osympatisk bulldog. Som en stalker följde jag efter dem och såg hur sympatiskt åtminstone Kihlgren rörde sig bland folk.

I hans blick finns en intelligens och energi som övervinner den ständiga trötthet han lider av som bärare av hiv-virus efter åren som knarkare. Daniele Kihlgren, nu 47 år, kom undan med hiv av en spruta. Hans bror dog av en överdos heroin. Vid ett tillfälle, det var våren 1999, när tillvaron blev övermäktig drog han sig undan till familjens egendom vid Pescara, tog fram sin motorcykel och for upp i bergen. ■

Maj-Britt Andersson, fil. dr i konstvetenskap, verksam som forskare och universitetslektor
majbrittandersson@hotmail.com